

Lolle Nauta en Anil Ramdas over Afrika
gesitueerde kennis • Rorty

krisis

TIJDSCHRIFT
VOOR FILOSOFIE
69 WINTER 1997

69

'Pride in Paris'

JAN WILLEM DUUVENDAK

Veel Parijzenaars zullen in het laatste weekend van juni jongstleden hebben ontdekt dat *Euro Pride* niet vertaald kan worden met: trots zijn op Europa. Tweehonderdduizend uitzinnige homoseksuelen uit alle landen van Europa waren trots op iets anders – maar waarop? Ik stond erbij, keek ernaar en zou het niet direct durven zeggen. Ze waren buitengewoon vrolijk en blijkbaar kregen ze het zo warm van al het dansen op die prachtig versierde praalwagens dat er steeds meer kleren uit moesten. Het was, wat je noemt, een kleurrijke optocht. De roze driehoek bleek vervangen door de regenboogvlag. Toch oogde de stoet ook opmerkelijk uniform. De paradepaardjes waren namelijk niet oud, niet dik, hadden snor noch bril. Ze waren allen trots op hun lichaam – op hun naakte bestaan. Dit was een manifestatie van het er mogen zijn. Ze vroegen niets, ze eisten niets, er was geen *banderole* te bekennen. De stoet passeerde de Bastille maar er werd niets meer bestormd. *Manif* kreeg een letterlijke betekenis: men was niet voor of tegen iets de straat opgegaan, men manifesteerde zichzelf. Het ging om identiteit – en dat die identiteit collectief was, daar kon bij de toeschouwers moeilijk misverstand over bestaan.

* * *

M. vindt de optocht voorspelbaar en vervelend. Hij stelt voor om naar de FNAC en La Fayette te gaan, dat lijkt hem veel spannender. Ik wil blijven want ik begrijp niets van wat ik zie. Bijna vijftien jaar geleden kon ik geen enkele Franse vriend mee krijgen naar de *Gay Pride* in Parijs. De paar honderd demonstranten in 1983 waren verstockte trotskisten die vooral solidair waren met 'die anderen', met de paar homoseksuelen die uiterst treurig trots stonden te zijn. Van een collectieve identiteit van Franse homoseksuelen was toen nog geen spoor te bekennen. Mijn vrienden meenden in 1983 dat een Amerikaans fenomeen als *Pride Parades* in Parijs ook nooit zou aanslaan: Fransen vormen geen groepen, laat staan dat ze het getto-gedrag van hun Amerikaanse gevoelsgenoten zouden na-apen.

* * *

Dat Fransen wel degelijk groepen vormen, daar was ik in de loop van de jaren al achtergekomen. Sterker nog: er zijn weinig landen met zulke harde groepsidentiteiten als juist Frankrijk. Of het nu om boeren, tuinders of vissers gaat, ze vormen

hechte, herkenbare groepen. Maar ook de *camionneurs*, de Basken, de Bretonners en de mensen uit de Elzas, wat zijn ze allemaal trots op hun eigen identiteit. En laat ik de katholieken en de arbeiders niet vergeten. Ook zij houden ervan om zich te manifesteren – zelfs nu hun identiteiten in andere Europese landen eerder als nostalgisch of tragisch worden beschouwd. In de politiek is het met de versteende identiteiten niet anders gesteld. Alleen in Frankrijk bestaan nog echte communisten, die recentelijk zelfs weer een lichte verkiezingsoverwinning boekten. Nee, mijn vrienden moeten me niks wijsmaken over Frankrijk als het land-zonder-groepen. Zou De Tocqueville nu in Frankrijk rondlopen, dan zou hij zich verbazen over het kwijnen-de individualisme in zijn land.

Maar nieuwe groepen zoals feministen, krakers, ecologen: ja, die nieuwe identiteiten kregen inderdaad weinig ruimte. Ze bestonden wel, maar mochten er eigenlijk niet zijn. Aan deze groepen werd voorgehouden dat ze het universalistische karakter van de Franse politiek bedreigden. Er was geen plaats voor dergelijke sociale bewegingen die zich tussen individuele burgers en de Staat drongen.

Vooraf *les nouveaux philosophes* maakten zich ongenadig boos over *les nouveaux mouvements sociaux*. Groen werd tot bruin bestempeld en had dus afgedaan. Feminisme was overbodig want iedereen had in de republiek immers al recht op gelijke behandeling. En homoseksuelen of anti-racisten die een strategie voorstonden van *le droit à la différence*, kregen het verwijt dat ze de politieke ruimte creëerde voor het racistische verschil-denken van Le Pen.

* * *

M. wordt ongeduldig: dit hebben we in San Francisco en Provincetown toch al zo vaak gezien? Hij heeft gelijk – en juist daarom moet ik nog blijven. Hadden mijn vrienden immers niet beweerd dat juist dergelijke Amerikaanse praktijken niet snel in Frankrijk zouden worden overgenomen? Want Amerika, dat was het land van de groepen, van de *salad bowl*, het multiculturalisme. Als ware jakobijnen hadden mijn vrienden gegruwd na hun bezoeken aan de Village in New York of de Castro in San Francisco. Ze voorspelden dat Frankrijk nooit een homowijk zou kennen. Maar opnieuw hebben ze ongelijk gekregen. Niet alleen is de Marais van een joodse in een homoseksuele wijk veranderd, de Franse homo's zijn bovendien buitengewoon 'Amerikaans'. Waar de Amsterdamse homoboekhandel nog Vrolijk heet omdat Gay zo Amerikaans klinkt, daar tooit welhaast ieder Frans etablissement op homoseksuele grondslag zich met een Engelse naam. Wie in eigen land geen groep mag vormen, wendt zich blijkbaar tot het buitenland.

Natuurlijk heeft aids aan de veramerikanisering van de homowereld en de homobeweging zijn steen bijgedragen. De Amerikanen hadden het ongeluk dat de epidemie zich bij hen als eerste op grote schaal manifesteerde – en dat dus van hun reacties door anderen kon worden geleerd. Het radicale aids-activisme van *Act Up* bleek een aansprekend voorbeeld voor de Franse homoseksuelen. Hun landgenoten doen in homofobie immers nauwelijks onder voor de modale Amerikaan. Het waren de Franse activisten van *Act Up* die voor het eerst openlijk voor een homogemeenschap in hun land pleitten.

* * *

M. gaat demonstratief *Le Monde* zitten lezen: DANS LA SOLITUDE DES BIBLIOTHÈQUES GAIS, kopt de voorpagina. Het vertrouwde republikeinse geluid. De auteur keert zich tegen de manifestaties van homoseksueel groepsgedrag. Het stuitendste is volgens de schrijver dat zelfs de universiteit, het instituut dat de universele vorming bij uitstek in zijn vaandel zou moeten dragen, ook al aan *Gay Studies* doet. Eerst maakt hij zich daar nog vrolijk over en wijst hij op het 'verzuilde' karakter van de landen waar homo- en lesbische studies wortel schieten (Nederland, de Verenigde Staten). Maar vervolgens is de auteur boos want in hartje Parijs, in het Centre Pompidou, wordt ter ere van *Euro Pride* een congres over *Gay Studies* gehouden, nota bene ondersteund door een vooraanstaande Franse socioloog als Pierre Bourdieu.

Alle grote namen van de Amerikaanse *Gay and Lesbian Studies* zijn ingevlogen door de biograaf van Michel Foucault, Didier Eribon. Dat Foucault als beschermheilige van het congres wordt opgevoerd, is werkelijk blasfemie voor de Fransen. De filosoof die zich tegen de publieke biecht van de *coming out* keerde, die homoseksuele identiteitspolitiek leek af te wijzen, wordt door deze Amerikanen opgevoerd als de *founding father* van homostudies. Foucault als Amerikaan in Parijs.

* * *

Het kan met filosofen raar lopen. Waar het 'verschil'-denken in Frankrijk de andere kant van de universalistische medaille is, daar wordt Foucault in Amerika geheel anders gelezen. Zijn werk wordt daar naadloos ingevoegd in de *celebration of diversity*. Foucault is door activisten en academici heilig verklaard. *Saint Foucault* heet het laatste, onverbloemd hagiografische boek van de Amerikaan David Halperin. Hij meent dat Foucault door zijn weigering van identiteitspolitiek enerzijds, en met zijn oog voor 'verschil' anderzijds, een *queer*-denker avant la lettre was.

Overigens benadrukken de Amerikanen dat zij niet alleen van Foucault leren, maar dat hijzelf ook veel theoretische en praktische baat bij Amerika heeft gehad. Want zijn bezwaren tegen 'essentialiserende' groepsmanifestaties vaporiseerden in de Californische nachten in Castro Street.

Natuurlijk is dit niet het hele verhaal. Want de nachtschade bleek uiteindelijk groot, ook voor Foucault. Toen hij voor het eerst hoorde dat er een 'homoziekte' was, kreeg hij op slag de slappe lach. Foucault kon zich als universalistische Fransman niet voorstellen dat een ziekte specifieke groepen trof. Was hij toen al maar wat meer Amerikaan geweest – en niet pas postuum in Parijs.

* * *

Foucault is Amerikaan geworden. En met hem al die andere Franse homoseksuelen. Ik geloof dat ik deze *Gay Pride* begrijp.